

17. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. — К. : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. — 398 с.
18. Нагорна Л. Вказ. праця. — С. 65-66.

The article deals with the analysis the theme of language in the scholarly foreign and Ukrainian works. The language role in the life of society, political stability and the state unity are described.

Key words: language, policy, diskurs, nation, linguistic policy, communication, content-analiz

Отримано 12.03.11

УДК 94(477).20

Ю. О. Ніколаєць

ПОЛІТИКА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

У статті розглядаються основні напрями здійснення політики формування історичної пам'яті народу України на початку ХХІ ст. Звертається увага на проблеми на перспективи її здійснення в Україні.

Ключові слова: політика пам'яті, національна свідомість, історія, політична боротьба, українізація.

Тема запропонованої статті актуальна і в теоретичному, і в практичному сенсі. Історична пам'ять являє собою набір історичних повідомлень, міфів, суб'єктивно відображених рефлексій про події минулого, які передаються з покоління до покоління. Особливої ваги у даному випадку набирає негативний досвід, пригнічення, несправедливість щодо широких верств населення. Історична пам'ять виявляється у звичках, побуті, культурі, ставленні до інших народів, політичних уподобаннях. Фактично до історичної пам'яті народу потрапляють найбільш резонансні моменти історії чи події, які стали усвідомлюватися такими завдяки планомірній політиці пам'яті або масштабами події. Вона залишається потужним чинником легітимації політичних амбіцій спільнот на власну державність, цілісність, неподільність і суверенність у межах кордонів державних утворень. Найбільше зусиль владних органів, як правило, зосереджується на коригуванні колективної та групової рівнів історичної пам'яті. Можливість впливу на історичну пам'ять на індивідуальному рівні залежить від рівня етатизації суспільства.

Іноді своєрідні «пласти» історичної пам'яті, увага до яких прикута впродовж певного часу, визначаються владними структурами з метою реалізації конкретних політичних інтересів. Історичний міф, який у модерну добу набуває статусу національного, легітимізує в очах спільноти її

історичне право на визнання окремішності та винятковості власної ідентичності. Міфологізація власного історичного минулого має надзвичайну вагу для імперій або ж задоволення імперських амбіцій. Саме неспроможність імперій легітимізувати в очах поневолених народів свої експансіоністські прагнення, на думку Є. М. Томпсон, «зумовлена відсутністю спільної пам'яті в країнах, створених внаслідок підкорення вже існуючих націй» [17, с. 30].

Е. Сміт відзначав, що нація є спільнотою із спільними міфами та спогадами [16, с. 169]. Ввівши у науковий обіг поняття «етноісторії», яку він визначав як пам'ять про спільне минуле та його тлумачення представниками певного етносу, Е. Сміт наголошував, що етноісторія є джерелом культурної сили й політизації. Фактично для згуртування спільноти важливим залишається переконання її членів в існуванні у них давніх історичних коренів, «славних» сторінок історії. Саме для реалізації цього завдання здійснюється політика пам'яті із накресленням (чи перекресленням) «схем вітчизняної історії». На жаль, в рамках її здійснення можливе широке використання різного роду маніпуляцій, тісно пов'язаних із міфологізацією історії. Маніпулятивною можна вважати таку політику, яка керується інтересами окремих політичних груп і не сприяє суспільній консолідації, загострюючи соціальні та культурні поділи в країні. Потрібно застерегти, що ступінь маніпулятивності не залежить від відповідності тих чи інших політичних промов або дій історичним фактам [13, с. 65].

Можна прослідкувати взаємовплив між державною політикою різних рівнів і формуванням основних конструктивів історичної пам'яті. Як одне із спрямувань внутрішньополітичної діяльності держави певного періоду процес українізації забезпечував певний вплив на історичну пам'ять українства. У широкому розумінні процес сучасної українізації можна визначити як діяльність державних органів, політичних партій, громадських організацій, трудових колективів, окремих осіб чи їх груп у справі формування позитивного ставлення до громадянства України, розбудови незалежної економічно сильної держави із зміцненням відповідної національної ідентичності на основі патріотичних почуттів незалежно від їх етнічної належності чи віросповідання. Процес українізації у сучасний період залишається одним із важливих завдань і однією з болючих проблем внутрішньої політики нашої держави. Його важливість визначається курсом на формування української політичної нації, а проблемність — поступовим зростанням політизації

етнічності, що має місце за умов втручання окремих зарубіжних країн у внутрішні справи України.

Для української нації, яка, з огляду на історичні обставини, тривалий час формувалася саме як «культурна», а не «державна», історична пам'ять набуває особливого значення. За недостатнього розвитку громадянської складової національної ідентичності (незрілість державних інституцій, неусталеність політичних традицій та громадянських практик) саме соціокультурні чинники, включно з історичною пам'яттю, можуть прискорити процес формування національної ідентичності. Саме таке спрямування політики історичної пам'яті повинно було складати одну із важливих складових процесу українізації.

І етнічні українці, і представники національних меншин мали б «привласнити» українську історію, відчуті пов'язаність з нею себе і своїх предків. Для цього ключові історичні сюжети мали б стати «місцями пам'яті», органічною частиною українського історичного наративу. Доля закордонного українства, його величезні заслуги перед Україною також мали б стати частиною національної пам'яті. Саме за такої моделі історична пам'ять поліетнічної політичної нації набуває цілісності і здатності продукувати спільну національну ідентичність, прийнятну та привабливу для всіх громадян [4]. Але здійснення політики пам'яті перетворилося на арену запеклої політичної боротьби, як усередині країни, так і за допомогою зовнішньополітичного тиску. Політизація «мовного питання» відбувалася поруч із позанауковим аналізом певних історичних подій минулого. В інтересах певних політичних сил здійснювалася переоцінка окремих історичних фактів чи діяльності особистостей.

В. Масненко справедливо зазначав, що механізм формування історичної свідомості має яскраво виражений соціальний характер. Спонукальним чинником тут виступають національні інтереси, які зазвичай слугують виразом інтересів соціальних. Історична думка розвивається виходячи з певного врівноваження між соціальними запитами суспільства та суто науковими потребами. Актуалізована історична пам'ять і є основою для історичної свідомості тієї чи іншої спільноти. Можна погодитися із думкою вченого про недоцільність протиставлення різних форм історичної пам'яті — так званої «народної пам'яті» і «офіційної пам'яті» [8, с. 54]. На жаль, в українському варіанті конструювання політики пам'яті не завжди вдавалося уникнути цього. Особливо це стосується суджень про історичну пам'ять українського народу часів його перебування у складі Радянської держави.

Вже на початку 1990-х років наукові установи та освітянські заклади України взяли активну участь у формуванні державницьких настроїв у суспільстві, особливо у середовищі молоді, шляхом звернення до історії України із виокремленням (а в деяких випадках і переглядом висновків щодо політичної діяльності) найбільш впливових її політичних лідерів у рамках відродження національних традицій української історіографії. Однак у зденаціоналізованому середовищі відродження української історіографічної традиції нерідко сприймалося як примусове нав'язування невідомих цінностей, що нерідко пов'язувалося із «насиленням українізацією». Частина інтелектуалів, навіть українських за своєю етнічністю, демонструвала зневажливе ставлення до етнокультурного відродження, яке в їхніх очах уособлювало культурну відсталість. Національно-політична ідентичність стала набувати в Україні найрізноманітніших форм [3, с. 24].

Протягом 1992-1996 рр. процес українізації отримав новий поштовх після прийняття Законів «Про національні меншини в Україні», «Про освіту», Закону «Про реабілітацію жертво політичних репресій», на основі впровадження яких здійснювалася своєрідна переорієнтація політичної свідомості українства. Було посилено увагу до вивчення історії національних меншин, що проживали на українських землях. На жаль, цей процес швидко перемістився із сфери наукових пошуків у зону політичних баталій. У поле зору вчених потрапила історія переселення до України відносно великої кількості етнічних росіян в рамках політики русифікації, яка проводилася царатом та радянським керівництвом, обставини примусового переселення кримських татар, проведення операції «Вісла» тощо. Суперечки виникали стосовно оцінки голодомору 1932-1933 рр., який розглядався провідними українськими вченими як геноцид.

В цих умовах на ниві створення наукових досліджень в рамках поширення і відстоювання національної концепції історичного розвитку України відбувалася боротьба проти комплексу меншовартості українства. Проте вимушена обставинами залежність від сильніших сусідів і тривала бездержавність певною мірою гальмували руйнування комплексу меншовартості, що стримував розвиток як демократичних начал, так і підвалин раціоналізму. На тлі слабкості корпоративних принципів яскраво проглядалися риси романтичного самозаглиблення й утопічного мрійництва. Поява особливої козацької субкультури, що виникла під значним орієнтальним впливом і водночас глибоко закорі-

нена у стихію українських містичних уявлень, сприяла поширенню «козацького міфу», який, у свою чергу, справив помітний вплив на формування української національної ідеї. З ним пов'язані ті ознаки войовничості й усвідомленого протесту, які були притаманні українській ідеї упродовж XVII–XIX ст. Оскільки ці ознаки слабко узгоджувалися зі стереотипізованою «лагідністю» української вдачі, визначальною рисою української ідеї стали мотиви роздвоєння і ураження національних інтересів [11, с. 8].

В процесі становлення української незалежності в ідентифікаційних матрицях з подачі націонал-демократів досить вправно використовувалися «оборонні» мотиви у поєднанні із романтичним уявленням про «особливу українську місію». Вплив регіональної ідентичності галичан, сформованої на ґрунті етноцентризму, монолінгвізму, романтизованої патріархальності і своєрідного «охоронного консерватизму» виявився, поміж іншим, в ізоляціоністських настановах щодо російської культури. Вони не могли не наштовхнутися на активне несприйняття з боку південно-східного сегменту українського соціуму, ідентичність якого сформувалася під виразним впливом тривалої належності «до російського світу». Оскільки ця ідентичність виявилася додатково обтяженою «залишковою радянськістю». Обстоювання її права на існування ведеться переважно не в руслі пошуку компромісів, а на шляхах конфронтації [9, с. 52]. До обтяжень ідентичності, наведених Л. П. Нагорною, можна додати промислову модернізацію, професійну належність і новітній тіньовий корпоративізм.

Прийняття Конституції чітко визначило курс на формування української політичної нації — сукупності громадян України, які об'єднуються своєю приналежністю до однієї держави.

У наукових колах з'явилися міркування, які вимальовували певною мірою новий образ національного героя України. Героїзм українців асоціювався із подвигами козаків, боротьбою національно-демократичних сил за проголошення незалежності України. Апеляція до уславленого минулого у образі козаччини сприяла формуванню засудження в історичній пам'яті Російської держави, Туреччини та Польщі. На тлі наростання економічних та політичних суперечностей в російсько-українських відносинах увагу вчених стали привертати їх історичні аспекти. Українізація та обрусіння на відповідних державних територіях стають елементом утворення політичної нації із залученням формування «образу ворога» для об'єднання населення навколо ідеї створення сильної держави.

Поступово розширювалися сфери здійснення тиску на процес формування історичної пам'яті українців з боку певних кіл у Російській Федерації. Окремі представники російського політичного істеблішменту прагнуть нав'язати думку, що українська держава є штучним утворенням, неспроможним гарантувати непорушність кордонів, отриманих у спадок від СРСР [14, с. 8]. До переоцінки окремих подій української історії, що відбувалася в межах української пострадянської історіографії, стали долучатися російські професійні науковці та, на жаль, особи, що залишалися далекими від наукового пізнання. Саме з подачі останніх приблизно з 2003 р., регулярно стали мусуватися теми «утисків мовних та культурних прав росіян», «загрози вибуху «антисемітизму та фашизму в Україні», «насильницької українізації», «перекручення історії у зв'язку з так званим Голодомором». Російська позиція часто демонструвалася з позитивним емоційним забарвленням, альтернативні твердження пов'язувалися з речами, здатними викликати лише негативні емоції та відчуження. В Україні процес українізації наптовхнувся на опір у вигляді протистояння політичних сил, орієнтованих на різне спрямування зовнішньої політики України з різним усвідомленням її місця у світових геополітичних процесах.

21 січня 2004 року мало відбутися святкування 350-річчя «возз'єднання» України і Росії. Обидві сторони дипломатично утрималися від святкування цієї дати через небезпеку її політичних інтерпретацій. Протягом 2004-2008 рр. прискорилося розмежування у оцінках подій минулого між представниками українських та російських науковців, яке диктувалося визначенням місця України і Росії у історії в цілому. У той же час варто констатувати певне скорочення наукових пошуків на царині минулих польсько-українських конфліктів.

Президентом України Л. Кучмою було написано книгу «Україна — не Росія». У різний час на цю тематику писала частина політиків, які претендували на всеукраїнський масштаб власної діяльності: В. Литвин, В. Медведчук, В. Ющенко, А. Деркач. Фактично компроміс, який був відображений в ідеї про молоду українську політичну націю — тобто націю державницьку — співпав з тезою про прискорення євроінтеграційних процесів і входження в єдине європейське співтовариство. «Європеїзація» української історії стала основною для написання підручників і посібників з історії України. У цьому сенсі не варто забувати, що на сучасний момент вже ціле покоління українців вихову-

валося в умовах українізації на основі національної концепції історичного розвитку України.

Але шлях до ЄС для України виявився досить складним. У червні 2002 р. Л. Кучма у посланні до Верховної Ради заявив про необхідність вступу України до ЄС протягом найближчих десяти років. А втім, у 2004 року внаслідок свого розширення ЄС вийшов до кордонів України і став виявляти певною мірою більший інтерес до її справ. Можна стверджувати, що основну роль у процесі формування української стратегії ЄС взяла на себе Польща. Однак ще у жовтні 2002 року Л. Кучма у відповідь на пропозицію Прем'єра Л. Міллера провести у Варшаві круглий стіл між Президентом та опозицією звинувачував польську сторону в спробі втручання у внутрішні справи України. Водночас участь окремих політичних постатей Російської Федерації у внутрішньо українських справах до «Помаранчевої революції» хоча й не була вирішальною, але поступово зростала [12].

Події осені-зими 2004 р. призвели до суттєвої зміни ситуації в Україні. Участь західних країн (і значною мірою Польщі) у внутрішньополітичних конфліктах в Україні значно посилилася, виявившись принципово більш ефективною, аніж російська. Загострення українсько-російських стосунків відбувалося на фоні активізації західних зв'язків України. 21 лютого 2005 р. Україна та ЄС підписали план дій щодо європеїзації, розрахований на три роки, а 21 квітня на засіданні комісії «Україна — НАТО» у Вільнюсі було прийнято рішення про початок етапу «інтенсивного діалогу» між Україною і НАТО. У тому ж році Україна прийняла нову військову доктрину, в якій прописувалася мета вступу до НАТО. Російський уряд неодноразово робив заяви про те, що інтеграція України до Північно-Атлантичного альянсу призведе до серйозних змін у всій системі взаємовідносин двох країн. В Україні стали поширюватися публікації, в яких висвітлювалися основні принципи роботи НАТО, перспективи розвитку збройних українських сил у зв'язку із можливістю вступу до Альянсу. Причому спостерігалася досить суттєва полярність думок у оцінці розширення співробітництва. Прозахідні українські політичні кола фактично прагнули перетворити ситуацію навколо стосунків Україна — НАТО на один із елементів політичних дій, що мали асоціюватися із процесом українізації.

Однак ситуація виявилася набагато складнішою. Самі українські політики розуміли євроатлантичну інтеграцію по-різному. Між крайніми судженнями політиків розташовувався цілий спектр бачення ролі НАТО у державницьких

перспективах України. Як наслідок у різних регіонах України не було єдності серед оцінок населенням перспектив вступу держави до Альянсу. Протестні акції частини мешканців Криму у червні 2006 р. навіть сприяли зриву початку американо-українських військових навчань, що певною мірою загальмувало співробітництво України з НАТО.

У березні 2005 р. було затверджено Концепцію державної політики в галузі культури із збільшенням бюджетного фінансування відповідних державних програм. Однак до останнього часу ці заходи не стали на заваді домінуванню у вітчизняному телеєфірі та кінопродукції, виготовленої на Заході і озвученої російською мовою або створеної безпосередньо в Російській Федерації. Проведення українізації поступово стало розглядатися як один із засобів забезпечення територіальної цілісності держави, відповідь на заходи, спрямовані на посилення сепаратистських настроїв на українських землях. Відомо, що монолітна пам'ять убезпечує націю від культурного, світоглядного, політичного розшарування, підсилює доцентрові настрої в суспільстві. І навпаки, множинність (полярність) колективної пам'яті може бути джерелом національної дезінтеграції. Враховуючи те, що історична пам'ять є надзвичайно політизованим сегментом суспільної свідомості, вона має властивість за певних політичних умов швидко перетворюватися на фактор соціальної напруги та громадянського протистояння [2, с. 93-113].

На рубежі ХХІ ст. відбувався прискорений розвиток національної історичної школи, зміцнення національної історіографічної традиції в умовах різкого розширення (у порівнянні із періодом існування СРСР) можливостей ознайомлення із здобутками зарубіжних науковців. Це розширювало методика проведення наукових пошуків, сприяло появі неупереджених суджень та висновків щодо історичних подій і фактів, а також явищ сучасності. Розширення технічних можливостей отримання і обробки інформації на основі широкого використання комп'ютерної техніки та мережі INTERNET різко розширяло обсяги обміну інформацією у науковому середовищі. У той же час до «всесвітньої павутини» стало потрапляти все більше далеко не наукової інформації, яка паляюжила минуле українського народу, його видатних діячів.

Суперечки точилися навколо оцінок діяльності Гетьманщини, героїчні вчинки українців було поширено на діяльність УПА, що викликало досить різкі суперечки в українському соціумі. В українській історіографії стали ширше висвітлюватися події, пов'язані із діяльністю учасників повоєнного

українського національного руху. Конфліктним питанням російсько-української історії став факт передачі Криму до складу УРСР. У цьому контексті розглядалася історія базування у Севастополі російського Чорноморського флоту.

Суспільний попит на створення героїчних образів минулого і акцентування уваги у цьому зв'язку на історії козащини, можливо, сприяли поширенню утворень різного роду козацьких угруповань на території України. На жаль, частина з них виступає з антиукраїнських позицій, або дискредитує козацьке минуле.

Одним із аспектів формування історичної пам'яті був цілий клубок проблем, який нерідко розглядається як «мовне питання». Фактично ж питання двомовності і самого факту існування «російськомовного населення» виникло внаслідок успішності тривалого проведення цілеспрямованої політики русифікації. Процес дерусифікації в тому числі й представників титульної нації України ставав загрозою для поширення російського впливу на українських землях. Для 32,5% населення (близько 15 мільйонів громадян) рідною мовою залишається не українська: за даними соціологічних опитувань, проведених наприкінці 2006 р. службами «Українське демократичне коло» і «Юкрейніан соціолоджи сервіс», 61% громадян щоденно практикують російську мову і 68% — українську [5].

За оцінками Громадянської ініціативи «Кіно-Переклад», орієнтовний обсяг кіноринку України 2006 року сягнув 60 млн. дол. Приблизно 20% кінострічок демонструвалися українською мовою, 80% — російською, 65-75% загальної кількості фільмів прийшли в Україну через дистриб'юторів, що закупували їх у РФ. Це при тому, що понад 90% фільмів з українського прокату вироблялося великими голлівудськими компаніями (так званими мейджорами) або були їх власністю. Останні прихильно ставляться до дублювання свого товару українською мовою. Те саме не можна сказати про постачальників «голлівудського» кіно через Росію. Адже розрахунки свідчать, що ринок перекладу кіно для України наближається до 2 млн. дол. [6, с. 96-97].

21 квітня 2008 р. на засіданні Ради національної безпеки і оборони України Президент України В. Ющенко чітко вказав на головні загрози в інформаційній сфері: «Найбільша загроза національній безпеці — інформаційна експансія іноземних держав. Завдяки цьому в інформаційному просторі України проводяться інформаційно-психологічні кампанії по тих чи інших питаннях» [18]. Глава держави підкреслив, що предметом цих впливів є насамперед теми національної

єдності, територіальної цілісності, мови, релігії і культури, європейської та євроатлантичної інтеграції.

В процесі становлення української незалежності в ідентифікаційних матрицях з подачі націонал-демократів досить вправно використовувалися «оборонні» мотиви у поєднанні із романтичним уявленням про «особливу українську місію». Вплив регіональної ідентичності галичан, сформованої на ґрунті етноцентризму, монолінгвізму, романтизованої патріархальності і своєрідного «охоронного консерватизму» виявився, поміж іншим, в ізоляціоністських настановах щодо російської культури. Вони не могли не наштовхнутися на активне несприйняття з боку південно-східного сегмента українського соціуму, ідентичність якого сформувалася під виразним впливом тривалої належності «до російського світу». Оскільки ця ідентичність виявилася додатково обтяженою «залишковою радянськістю» і новітнім корпоративізмом на тіньовій основі, обстоювання її права на існування ведеться переважно не в руслі пошуку компромісів, а на шляхах конфронтації [9, с. 52].

В Україні необхідне з'ясування залежності іміджу української мови і мотивації оволодіння нею від кризи політичних еліт і громадської довіри до них, з'ясування тенденцій зростання чи падіння престижу українськості і сприяння чи протидії цим процесам з боку певних політичних груп. Не менш важливо вести постійний моніторинг мовних ініціатив різного роду з аналізом їх об'єктивного спрямування і суб'єктивних намірів політичних груп. Специфічність української кризи ідентичності полягає в тому, що індивідуальні, групові, професійні та інші різновиди ідентифікаційних установок перебувають у стані конфліктної взаємодії і створюють критичний рівень взаємного накладання справжніх та уявних деформацій. Напруженість в ідентифікаційному полі створюється конкуренцією трьох основних ідеологій — комуністичної, ліберальної, націоналістичної, але особливу гостроту ситуації надає протистояння українського та російського націоналізмів [10, с. 11].

Варто відзначити, що на фоні заходів по формуванню історичної пам'яті українського народу в рамках українізації певною мірою відходило у тінь розв'язання (або маскувалася наявність) багатьох назрілих економічних проблем, без вирішення яких її успіх як політичного процесу видається досить сумнівним. Не варто забувати, що саме економічні причини змушують працювати за кордоном велику частину українського працездатного населення, в тому числі й із західно-українських областей, які вважаються одним із основних

регіонів підтримки українізації. Не виважена економічна політика призвела до збільшення зовнішнього боргу України, і одним із важливих кредиторів залишається Росія.

Загалом формування історичної пам'яті українського народу в рамках політики українізації на початку ХХІ ст. проводилося досить непослідовно і ускладнювалося протистоянням політичних сил, які позиціонували себе як прозахідні та проросійські. Економічні проблеми, надмірна політизація питання проведення українізації у внутрішній політиці, втручання зацікавлених сторін у міждержавних стосунках сприяли гальмуванню цього процесу. Варто нагадати, що для розвитку вітчизняної науки, в тому числі і її гуманітарної сфери, яка є однією з основ забезпечення політики українізації, не забезпечується всебічний розвиток на теренах української держави. В результаті без моделі «державницької ідеології» Україна не може розраховувати на створення основи для об'єднання переважної більшості її населення на основі єдиної платформи.

Одним із наслідків українізації, який свідчить про рівень її успішності та ступінь примусовості, залишається відсутність в українців та росіян яскраво виражених націоналістичних почуттів. Інтереси нації понад усе ставить досить невелика частина громадян. Войовничий націоналізм явно відмирає, у тому числі й серед україномовних українців. Ідея української незалежності була сприйнята українським народом, у тому числі й неукраїнцями, як утвердження демократії, входження у світову співдружність народів [15, с. 115]. У той же час проблема російських впливів регулюється ступенем життєздатності української державності, тобто суто внутрішнім чинником [7, с. 723]. Певну надію вселяв той факт, що позитивну спрямованість розвитку національної ідентичності громадян України вдалося зафіксувати вже у 2005 р., коли 54,6% населення вважали себе насамперед громадянами України [15, с. 116]. Але через кілька років кількість тих, хто насамперед відчуває себе громадянами України певною мірою зменшилася. Навіть серед україномовних українців таких лише половина, а серед росіян — третина [7, с. 726].

Як зазначає Е. Вілсон, «... українську ідентичність ще треба «перебудувати», відокремивши її від інших національних історій, з якими пов'язувалося життя українців протягом століть — російської, радянської, польської, угорської тощо» [1, с. 378].

Варто зазначити, що українізація у широкому розумінні має спиратися на виважену економічну політику, причому

невдачі у проведенні економічних реформ, падіння рівня життя населення не повинні асоціюватися із українізацією чи сприйматися її синонімами. Оскільки у такому випадку у частини може бути сформована стійка відраза до дослідження і сприйняття історичних подій минулого, недовіра до українського державного керівництва та інституцій.

Зміст українізації за сприяння державних органів має розповсюджуватись на сприйняття економічних, політичних, культурних, соціальних здобутків українства, формування стійкого прагнення до примноження цих здобутків із усвідомленням величі та потенціалу розвитку Української держави. Цьому може сприяти ознайомлення з надбаннями інших культур на основі знання кількох мов, що робить людину більш толерантною й сприйнятливою до загальнолюдських цінностей. У той же час у рамках українізації важливо на сучасному етапі звертати увагу на ідеологічне навантаження інформації ЗМІ, окремих політичних діячів чи структур з метою уникнення формування в українському середовищі антиукраїнських настроїв.

Позитивне сприйняття української національної історії широкими верствами населення України може бути забезпечене не з силовою асиміляцією неукраїнського населення, а має здійснюватися на основі формування у суспільній свідомості стійкого уявлення щодо перспективності власного економічного, соціального, культурного розвитку в межах соборної Української держави. Об'єднуючим фактором у цьому зв'язку може виступати факт проживання на українській землі і формування стійкого уявлення в українського населення, що ця земля є «своєю». Спільна плідна праця, яка забезпечуватиме стабільне зростання рівня життя українського населення може стати економічною основою проведення українізації.

Список використаних джерел:

1. Вілсон Е. Українці: несподівана нація / Е. Вілсон. — К. : К.І.С., 2004. — 552 с.
2. Зашкільняк Л. Україна між Польщею та Росією: історіографія та суспільна свідомість / Л. Зашкільняк // Український історичний журнал. — 2005. — № 5. — С. 93-113.
3. Земзюліна Н. І. Націоналізм та ідентичності нової України / Н. І. Земзюліна, С. О. Шамара // Українська політична нація. — К. : НІСД, 2004. — С. 240-248.
4. Зерній Ю. Взаємозв'язок історичної пам'яті та національної ідентичності / Ю. Зерній. — Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=89&c=2250>.

5. Колесниченко В. Концепция тотальной украинизации / В. Колесниченко. — Режим доступа: [http:// www. fondiv.ru / articles/365/](http://www.fondiv.ru/articles/365/).
6. Котигоренко В. Бути чи не бути етнічним конфліктам в Україні / В. Котигоренко // Політичний менеджмент. — 2008. — № 5. — С. 85-103.
7. Литвин В. Історія України / В. Литвин. — К. : Наук. думка, 2009. — 822 с.
8. Масненко В. В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості / В. В. Масненко // Укр. іст. журн. — 2002. — № 5. — С. 49-62.
9. Нагорна Л. «Війни ідентичностей»: сценарії і ризики / Л. Нагорна // Політичний менеджмент. — 2007. — № 2. — С. 47-54.
10. Нагорна Л. Проблема двомовності в Україні: чи є вихід із глухого кута / Л. Нагорна // Людина і політика. — 2003. — № 6. — С. 3-14.
11. Нагорна Л. Територіальність як чинник еволюції та фундамент ідентичності / Л. Нагорна // Історичний журнал. — 2007. — № 4. — С. 3-11.
12. Неменский О. Отношения России и Украины, 1999-2007 / О. Неменский. — Режим доступа: <http://www.edrus.org/content/view/9499/56>.
13. Панчук М. Політичні контексти етнонаціональної пам'яті / М. Панчук // Наук. записки Ін-ту політ. і етнонац. досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України. — 2010. — № 2(46). — С. 59-75.
14. Рубан Ю. Г. Україна як суб'єкт і об'єкт сучасних міжнародних інформаційних воєн / Ю. Г. Рубан // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 2. — С. 5-9.
15. Санченко А. Вплив процесу утвердження національної ідентичності на державотворення в Україні / А. Санченко // Наук. записки Ін-ту політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. — К., 2008. — 110-119.
16. Сміт Е. Д. Національна ідентичність / Е. Д. Сміт. — К. : Основи, 1994. — 223 с.
17. Томпсон Єва М. Трубадури імперії : Російська література та колоніалізм / Томпсон Єва М. — К. : Основи, 2006. — 368 с.
18. [http:// www. president. gov. ua / news / 9385. html](http://www.president.gov.ua/news/9385.html).

In the given article is analyses main problems of political of history of government of Ukraine during the first of 2000's.

Key words: political of history, national consciousness, history, political struggle, ukrainizations.

Отримано 11.03.11